

VIATGE AL CENTRE DE LA CRISI

Enric Juliana

L'any 2008 Islàndia va petar. Va ser un dels primers ploms a saltar com a conseqüència de la intoxicació massiva del sistema financer internacional. Fem memòria. Tot va començar amb les hipoteques enverinades dels Estats Units. Amb el vist-i-plau del president Bill Clinton, els bancs nord-americans havien obert línies de crèdit a persones d'escassa solvència econòmica per tal que poguessin comprar el seu habitatge. Hipoteques d'alt risc, amb una quota més elevada que la d'un crèdit personal. Negoci i política. Una operació que volia eixamplar les fronteres psicològiques de la classe mitjana nord-americana, ja que la propietat de l'habitatge, encara que l'hagis de pagar escarrassadament, sempre serà signe de prosperitat i progrés. Diguem-ho tot, Clinton també volia eixamplar les fronteres electorals del Partit Demòcrata nord-americà.

Tot anava bé. Els pobres pagaven les quotes, les immobiliàries venien apartaments arregladets i els bancs empaquetaven els crèdits *subprime* amb altres productes financers i els col·locaven en el mercat internacional. Bancs europeus i d'altres indrets del món compraven aquests paquets sense saber què hi havia dins, com si fossin capses sorpresa de la nit de Sant Joan. Cap regulació específica els obligava a donar més informació. Les principals agències de *rating* donaven bones qualificacions a aquests productes sofisticats. Compreu-los, no hi ha cap problema. La roda anava girant perquè en el món de les finances tot va bé mentre hi ha confiança. Un dia la Reserva Federal dels Estats Units va pujar els tipus d'interès. Immediatament van anar cap amunt les quotes de les hipoteques i al cap de poc temps va començar a augmentar el nombre de morosos. Es jugava al límit, com sempre li agrada fer al capitalisme. El mercat de l'habitatge havia anat perdent valor després de l'esclat inversor posterior als atemptats de l'11 de setembre del 2001. Sempre la mateixa història: la por i la confiança en lluita. Els habitatges valien menys, els morosos anaven en augment, els embargaments eren cada cop més freqüents, les immobiliàries tancaven i finalment la crisi de confiança va saltar a la borsa. Què carai hem estat venent? El circuit financer internacional estava infestat de paquets tòxics difícils d'identificar. Els balanços dels bancs europeus i d'altres països del món que havien comprat *delicatessen* nord-americanes estaven sota sospita. Ningú sabia la veritat dels seus comptes. La crisi de confiança anava en augment. Cap banc es refiava dels altres. I va petar Islàndia.

A Islàndia no s'hi construïen gaires pisos. Fa fred, molt fred, i tothom ja té casa. Els seus 330.000 habitants –poc més que la població de l'Hospitalet de Llobregat– vivien raonablement bé, confiats en el bon rendiment dels estalvis al banc. Els ho pagaven molt bé. Van arribar a oferir-los el 15% d'interès. Amb els estalvis de tres-centes mil persones del bell nord glaçat i els beneficis de la pesca del bacallà no es pot aixecar un imperi financer, però els bancs islandesos van voler jugar fort a la gran ruleta del món. L'eufòria és contagiosa.

La depressió, també. Ja que el mercat domèstic era petit, els bancs d'Islàndia, sotmesos a una regulació molt laxa des del 2001, van finançar la seva expansió amb crèdits del mercat interbancari i van captar dipòsits a l'exterior. L'eufòria fabrica eufòria. Els islandesos també es van voler endeutar. Cap a l'any 2007, el deute dels islandesos era equivalent al 213% de la renda disponible. I els que no s'endeutaven tenien els diners ben guardats al banc: un 15% d'interès! Els bancs islandesos eren una llaminadura per a molts inversors europeus ja que el tipus màxim a la zona euro era del 4%. (El 5% al Regne Unit). Posseir un compte amb corones islandeses en un banc de Reykjavik l'any 2007 era com tenir terra a L'Havana.

La massa monetària va créixer de manera espectacular. La bola es va fer molt grossa i aleshores la desconfiança va trucar a la porta. Ja que els bancs internacionals no es refiaven de ningú, els inflats bancs islandesos van començar a tenir greus dificultats per a refinançar-se. Els van tancar l'aixeta. El Banc Central d'Islàndia no tenia prou recursos per garantir el deute dels bancs privats. El sistema bancari islandès va col·lapsar la tardor del 2008. Va ser una de les fallides més grosses de la història si es pren com a referència el modest volum de l'economia islandesa. Els tres bancs principals del país van ser nacionalitzats i el govern va haver de demanar ajut al Fons Monetari Internacional, mentre es negociava un gran crèdit amb Rússia, que va posar els pèls de punta a l'OTAN. (Islàndia té una posició geomilitar molt interessant a l'Atlàntic nord. La base de l'OTAN al port de Keflavik, molt a prop de Reykjavik, va tenir un paper important en el control de les operacions aèries i navals soviètiques i ara vigila els moviments de la flota russa del nord, amb base a Murmansk).

Es van congelar els dipòsits bancaris i això va provocar una monumental batalla jurídica amb el govern britànic. Més de 300.000 britànics, l'equivalent de la població islandesa, tenien comptes molt ben remunerats als bancs d'Islàndia. El primer ministre Gordon Brown va arribar a invocar la legislació antiterrorista per congelar els actius del banc islandès Landsbanki al Regne Unit. Els islandesos van sortir al carrer protestant contra els bancs, contra el govern (que va dimitir a començaments del gener del 2009) i contra el mateix Parlament.

Islàndia va petar i va esdevenir un dels grans símbols de la primera gran crisi del segle XXI. Espanya va creure durant uns mesos que aquella bola mai no creuaria els Pirineus. Recordem les obstinades declaracions de José Luis Rodríguez Zapatero negant la gravetat de la crisi. Els bancs espanyols havien comprat pocs paquets *subprime*, enfeïnats com estaven en el finançament de la bombolla immobiliària hispànica, que ben aviat explotaria. La cadena de desconfiança era tan forta que també va posar en alerta el deute de tots els països del sud d'Europa. Durant uns mesos la continuïtat de l'euro va estar en joc.

Heus aquí com el moviment de la cua d'un bacallà a les costes d'Islàndia va acabar provocant l'enfonsament de l'economia grega, que els estalviadors alemanys es van negar a finançar amb crèdits extraordinaris, tot i compartir la

mateixa moneda. La bafarada de vapor d'un guèiser islandès va accelerar la ruïna de moltes caixes d'estalvi espanyoles. Islàndia va esdevenir un símbol. Islàndia, bell nord glaçat, és metafòrica. Jules Verne, gran escriptor d'aventures, va imaginar que a Islàndia hi ha la porta que condueix cap al centre de la Terra, on fa molta calor, la vegetació és immensa i els dinosaures són temibles. La porta misteriosa es troba a l'interior del volcà Snæfellsjökull, va escriure Verne a l'emocionant *Viatge al centre de la Terra*.

A Islàndia hi ha la porta que ens condueix al centre narratiu de la crisi. Així ho ha entès Lluïsa Cunillé amb aquesta obra lúcida en què un jove islandès marxa cap a Nova York cercant la seva mare. Un viatge trist, anguniós i incert en què cada episodi és una baula de la cadena de desconfiances. Ningú ja no es refia de ningú. Tothom fa trampes, fins i tot el venedor de *hot-dogs* a Wall Street. Mentre arriben els robots, el món ha esdevingut encara més estrany.

El viatge iniciàtic del noi islandès ens parla d'aquesta estranyesa, amb registres del teatre de Beckett. No en sé gaire de teatre i no voldria pas equivocar-me, però llegint *Islàndia* he vist el retorn de l'existencialisme. Un existencialisme que ja no és fruit d'una gran guerra, sinó d'una època en què el cop de cua d'un bacallà a les costes d'Islàndia pot enfonsar vides i hisendes a la Mediterrània. La Gran Desconfiança, mentre venen els robots.